

T Ü N D É R K E R T

"BOLDOG ÚJ ÉVET KÍVÁNUNK!"

Kalendárium

- Január - Télhó

Zöld mozaik

- Az Északi-sark állatvilága

Ügyeskedj!

- Rejtvények, fejtörők

Versek

- Téli hangulatok

Egészség-ábécé

- A téli öltözködés

Tudod-e?

- A bagolyról

JANUÁR - TÉLHÓ

Az **évkezdés napjának időpontja** hosszú történelmi fejlődés eredményeként alakult ki. Az ókori Rómában március 1-jével kezdték az évet. Január 1-je a Julius Caesar-féle naptárreform után, i. e. 153-tól vált évkezdő nappá, melyet Janus tiszteletére nagy ünnepekkel, lakomákkal és ajándékozással ünnepeltek meg.

Hazánkban az egész középkoron át az év kezdetét karácsonytól, december 25-től számították. A január 1-jei évkezdés a Gergely-féle naptárreform (1582) óta vált általánossá, véglegessé 1691-ben lett, amikor XI. Ince pápa tette meg e napot a polgári év kezdetévé.

Az egyházi év advent első napjával kezdődik.

XIII. századi okleveleink utalnak arra, hogy itáliai eredetű szokásként meghonosodott e napon a királyi adományozás. Ki-ki a mestersége szerszámaint mutatta be, s ezután megkapta járandóságát. Egyes kutatóink e hagyomány továbbélését látják néhány, a századfordulón, sőt e században keletkezett leírásban. Erdélyben, például a Teleki grófok egyik uradalmában újév napján köszönteni mentek az uradalom cselédei szerszámaikkal, munkájukat mímelve. Hasonló leírásokat olvashatunk erdélyi falusi bérlők udvarában megjelent béresekről is, akik az ostorpattogtatást, kolompolást, zajcsapást addig folytatták, míg az ilyenkor szokásos pénzjárandóságukat meg nem kapták. Az ország más részeiről elszórt adatok vannak arról, hogy a pásztorok ezen a napon nagy zajjal keresték fel gazdáikat, hogy ételt, italt és pénzadományt kapjanak.

Az újévi köszöntésnek, különösen a diákok adománygyűjtő rekordálásának hagyományáról és tiltásairól a XVI. század óta vannak történelmi adataink (Dömötör T. 1964: 36, 43, 160-161; Bálint S. 1976: 130-131).

Vízkereszt vagy háromkirályok napja a karácsonyi ünnepkör zárónapja és a farsang kezdőnapja. A keleti egyház ezen a napon ünnepli Jézus születését.

A Gáspár, Menyhért, Boldizsár néven emlegetett napkeleti királyok az utasok, úton járók, vendégfogadósok védőszentjei voltak.

Január 6-án a katolikus falvakban országszerte szokás volt a víz- és házszentelés. A szenteltvizet a bölcsőtől a koporsóig felhasználták. Nagy szerepe volt az ember- és állatgyógyításban is. A víz tisztító erejébe vetett hit az alapja, hogy ezen a napon néhol ősbibb formája is megmaradt a vízzel való mágikus eljárásoknak.

Például Jászdózsán léket vágta a Tarnán és lelocsolták egymást az emberek, hogy egészségesek legyenek – „ne legyenek se himlősök, se rühesek”. A jószágokat is levítették a folyóhoz ugyanilyen célból.

A vízkeresztkor szentelt vízzel még aznap beszentelték az állatokat, ittak és a kútba is öntöttek belőle. Az Ipoly menti községekben a kelenyeiek a ház földjét meglocsolták a

szenteltvízzel, hogy a gonosz szellem ne ártson és Isten áldása legyen a házon; a gyerekeknek is adtak egy-egy kortyot, hogy egészségesek legyenek. Az istálló sarkait is megszentelték – ugyancsak az ártó hatalmak ellen. Bélapátfalván a kútba és az állatok ivóvizébe is tettek belőle.

Egyházi ünnepek:

- január 1.: Szűz Mária, Isten anyjának ünnepe
- január 2.: Vízkereszt, Urunk megjelenésének emlékezete
- január 18.: Árpád-házi Szent Margit emléknapja
- január 25.: Szent Pál apostol megtérésének ünnepe

Jeles napok:

- január 1.: Újév, A Béke napja
- január 2.: Vízkereszt, A farsang kezdete
- január 22.: A magyar kultúra napja

Az Északi-sark állatvilága

Bizonyára te is elgondolkodtál már azon, hogy mely állatok élnek az Északi- és melyek a Déli-sarkon, valamint hogyan tudnak az állandó, fagypont alatti hőmérséklethez alkalmazkodni.

Ugye, fel tudsz sorolni Északi-sarkon élő állatokat? Ha nem, akkor segítek: például a **jegesmedve, sarki róka, rozmár, fóka, pézsmatulok**. Az itt élő állatoknak nemcsak a szélsőséges időjárással, hanem a hosszú, fél évig tartó sötétséggel is meg kell birkózniuk.

A jegesmedve, sarki róka, sarki nyúl testét sűrű szőrzet, bunda fedi. A talpuk is szőrös, hogy biztonsággal tudjanak járni a jégen. Bőrük alatt vastag zsírszövet található, mely a testük hőmérsékletének megőrzését biztosítja. Ez a zsírszövet, szalonnaréteg a hideg, zord időjárásban tartalék tápanyagként felhasználódik. Bundájuk színe megegyezik a hó színével, így veszély esetén könnyen beleolvadnak a környezetükbe.

Tudtad, hogy az emlősök osztályába tartozó jegesmedvék a hóbuckák alatt maguk vájják a jégbarlangjukat, ahol -4, -6 °C a hőmérséklet és ez melegnek számít, hiszen odakint gyakran -50, -60 °C is előfordulhat? A kicsinyeiket is itt hozzák világra. Leggyakrabban 2 kis bocs születik, melyek szinte teljesen csupaszok. Hogy túléljék a zord időjárást és hamar megerősödjenek, 140 napig zsírban gazdag tejet szopnak. A fiatal bocsok bundája először ezüstfehér színű, majd fokozatosan, ahogy idősödnek, sárgás árnyalatúak lesznek.

A fejlett, felnőtt jegesmedvék 2,3–3 méterre is megnőhetnek, lábuk a barnamedvénél jóval szélesebb és hosszabb. Tudtad, hogy a zsákmány után kutatva akár 70 km távolságot is képesek gyalogolni?

Szerinted mivel táplálkozik a jegesmedve? A sarki nyár hónapjaiban a halászás, vadászás mellett különböző növényeket, zuzmót, mohát, bogyókat is elfogyaszt. A sarki tél beálltával pedig fókát, olykor legyengült, beteg rénszarvast is eszik. Lomha mozgása ellenére zsákmányát kitartóan üldözi, úszás közben akár a 10 km-es sebességet is elérheti.

A felmelegedés és az ezzel járó olvadó jégtáblák hatására a jegesmedvék egyre nehezebben tudják megszerezni a zsákmányukat, hiszen a fókákra a jégtáblákról vadásznak. Sokan ezért úgy gondolják, hogy Földünk egyik súlyosan veszélyeztetett állata a jegesmedve.

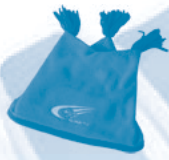
A hatalmas testű pézsmatulok Grönland keleti részén él. 2 méter hosszú testének két oldalát 60-70 cm szőr borítja, mely testét a szélviharoktól védi. Tápláléka mohából, zuzmóból áll. A sarki nyár ideje alatt folyamatosan legel, hogy jó kövérré hízzon. A tél beálltával azokra a szeles vidékekre vándorol, ahol a zuzmókat ilyenkor sem borítja be vastag hó. Borjaikat tavasszal hozzák a világra.

A következő lapszámban a Déli-sark állatvilágáról olvashatsz.

Most pedig egy kis játékos fejtörésre hívlak titeket! Találjátok ki a megoldásokat.

1. *mellette melegedsz telente* =.....
2. *engedelmes* =.....
3. *szerkezet, mely reggel csengetve felkelt* =.....
4. *mennycseppek ellen felemelt nyeles, feszes, fekete lepellel fedett szerkezet* =.....
5. *rejtelmes jelek, melyeket meg kell fejtened* =.....
6. *reggel kezdete* =.....
7. *emeletre ezen egyenesen mehetsz fel* =.....
8. *kenyeret keleszt* =.....
9. *merengve eget les* =.....

Írta és összeállította:
Hajni

Egészség-ábécé

- téli öltözködés -

A külső hőmérsékleti hatások elleni védekezés alapvető eszköze az öltözködés. A mérsékelt égvön élő emberek az évszakoknak és az éppen aktuális időjárásnak megfelelően öltözködnek. Ez elsősorban a hideg és a test lehűlése ellen nyújt védelmet.

Ruházatunktól nemcsak azt várjuk el, hogy melegen tartson, hanem hogy a test párolgását elvezesse. Ehhez pedig a természetes anyagokból készült ruhaneműk a legmegfelelőbbek: a pamut, a gyapjú, lábbeliknél a valódi bőr. Tapasztalatból tudjuk, hogy télen a többretegű, sötétebb színű ruházat a célszerű.

Írd a kép alá az adott évszak nevét. Számokkal jelöld, hogy mely hónapok tartoznak a különböző évszakokhoz.

- 1. november
- 5. május
- 9. április

- 2. szeptember
- 6. október
- 10. június

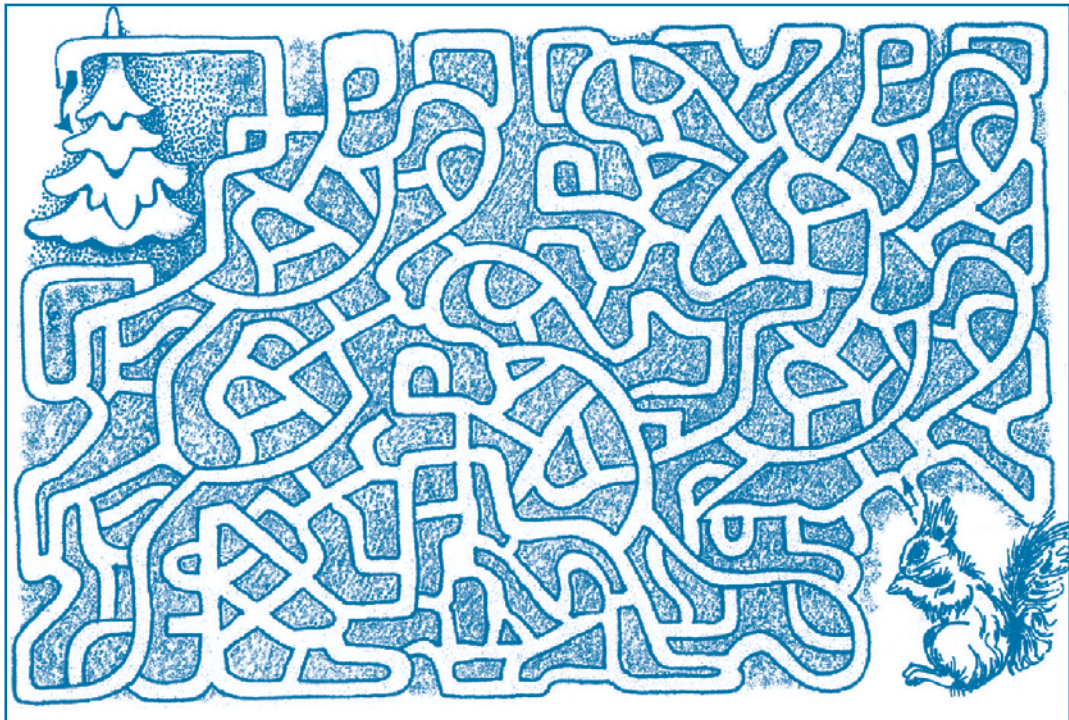
- 3. március
- 7. december
- 11. január

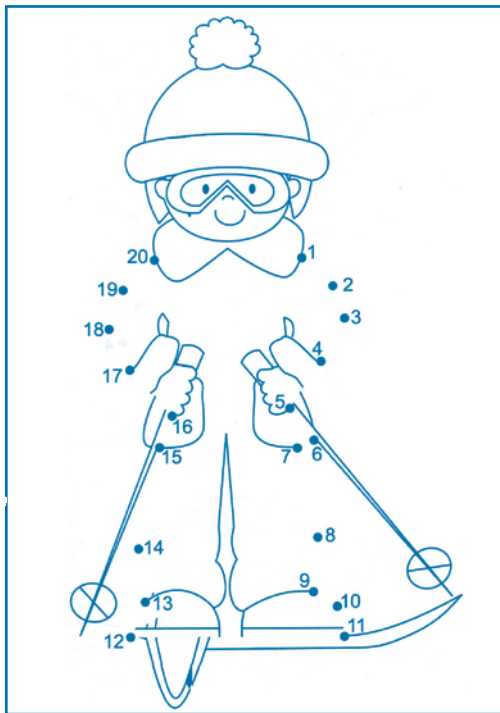
- 4. február
- 8. augusztus
- 12. július

Ügyeskedj!

Vezesd el a mókust a rejtekadó fenyőhöz!

Kösd össze a pontokat 1-20-ig!

Keresd meg a különbségeket a két kép között!

Színezd ki a képet az utasításnak megfelelően!

- △ zöld
- piros
- ◐ kék

Összeállította:
Zsuzsa

Földesi Laura:
Télálomban

Angyal küldte, végtelen hó,
Tiszta, könnyű, friss, szikrázó,
Jégfehér bársonytakaró,
Puha álom, reményt adó.

Fenyőfák örök ruháján
- Szokatlanul élesen tán -
Felcsillan egy bágyadt sugár,
Mit a Nap már búcsúnak szán.

Téli kívánság teljesül.
Hunyod le szemed, úgy nézz körül,
S újra hiszed, a szán repül;
Gyermek lehetsz most legbelül.

Szalai Réka, 11 éves

Waldinger Ágnes:
Téli örömök

Leesett az első hó,
Gyerekeknek nagyon jó.
Előkerül a sok szánkó,
Lecsúsznak a domboldalról.
Hóembert is építenek,
Nagyon boldog a sok gyerek.
Hógolyóznak, sikítoznak,
Jégkristályok megcsillannak.
Korcsolyázni úgy szeretnek,
Boldogságtól elrepülnek.

Tudod-e

Ne feledjétek, búvárkodjatok ti is! Ha különleges adatra bukkantok, írjátok meg a szerkesztőség címére, és az újságba is bekerülhet majd. Várom ötleteiteket!

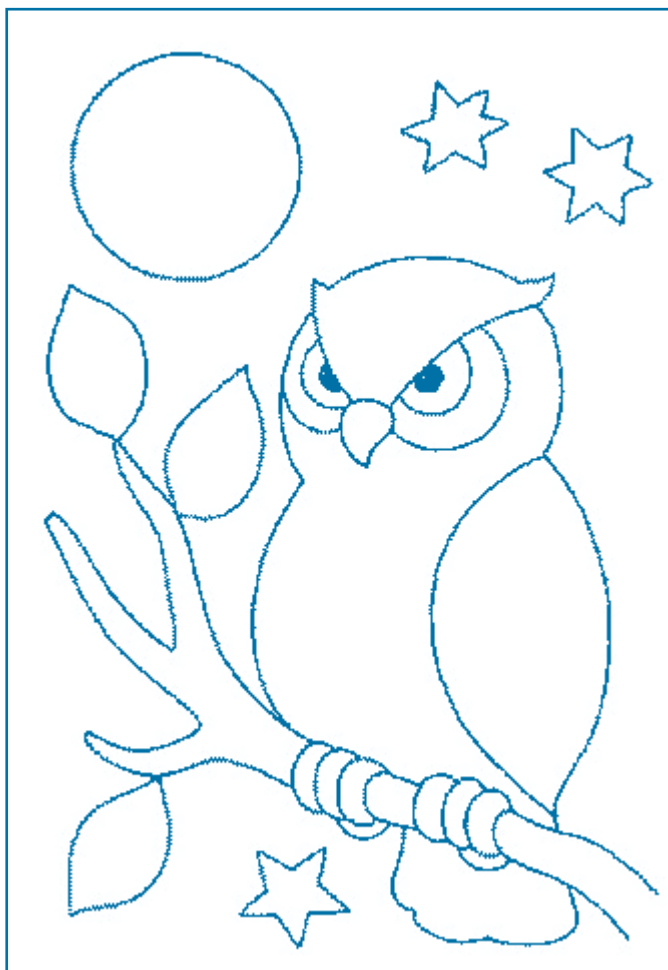
Biztosan hallottatok már róla, hogy a baglyoknak különösen jó a látása és a hallása. Hogy mennyire, azt megtudhatjátok, ha elolvassátok az alábbi tudnivalókat!

A bagoly szeme olyan, mint egy fényképezőgép lencséje. Amikor leszáll az alkonyat és esti sötétség terül el a természet fölött, akkor kezdődik a baglyok munkanapja. Éjszakai munkájukhoz jól fel vannak szerelve. Ötszázszor-ezerszer jobban látnak a sötétben, mint mi, emberek. A fülük érzékeny tájékozódó készülék, amellyel a hang alapján meg tudják határozni, hol van egér a hó alatt, és meg tudják találni a zsákmányt. A baglyok igazi ragadozókká fejlődtek.

A nagy erdők mélyén élő és a legsötétebb éjszakában vadászó baglyok 10-szer, 100-szor kevesebb félynél is jobban látnak minálunk. Besötétített szobában végzett kísérletek megmutatták, hogy a bagoly-nak egy csillag fénye is elég, hogy megtalálja zsákmányát.

A bagoly pupillájának mérete változó, úgy működik, mint egy fényképezőgép fényrekesze. Sötétben a pupilla láthatóan kitágul.

A zsákmányt a hó alatt a bagoly úgy keresi meg, hogy forgatja a fejét. Az egér által okozott zaj különböző szögekben jut a bagoly fülébe. A zsákmány abban a pontban van, ahol a hangjelzések találkoznak. A bagoly fejének forgatásával tájolja be pontosan a zsákmányát. A bagoly csupán hallás alapján is pontosan megtalálja azt. Kísérletek során bekötötték baglyok szemét, és szinte soha nem fordult elő, hogy elvétette a prédát.

Színezd ki a rajzot!

Összeállította:
Zsuzsa

Információk

LAJOS U.:

Társas délután: január 14. (péntek) 15.30-tól
Kézműves foglalkozás: január 17., 31. (hétfő) 16.00-tól

HUSZTI ÚT:

Társas délután: csütörtökönként, 16.00-tól
Tini klub: szombatonként, 10.00-tól
Kártya klub: szombatonként, 15.00-tól

KERÉK U.:

Kézműves foglalkozás: szerdánként, 16.00-tól
Társasjáték klub: péntekenként, 15.00-tól

ZEMPLÉN U.:

Zenebőlcsi: keddenként és szerdánként, 10.00-tól
Kézműves foglalkozás: pontos időpontjáról a helyszínen lehet érdeklődni!

GYŰRŰ U.:

Kézműves foglalkozás: szerdánként, 15.30-tól
Anyukák kézművese: pontos időpontjáról érdeklődjének a helyszínen!

SILVANUS SÉTÁNY:

Kézműves foglalkozás: péntekenként, 16.00-tól
Babamasszázs: szerdánként (bejelentkezés alapján)

SOLYMÁR UTCA:

Énekes-mondókás foglalkozás: keddenként, 11.00-tól
A további programokról a helyszínen lehet érdeklődni.

A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

Kedves Gyerekek!

Színezzétek ki a hóembereket, majd vágjátok ki őket! Az ablakba ragasztva könnyedén varázsolhattok hideget a meleg szobába!
Jó munkát kívánok!